

конципирана. Аутор на примеру Словачке отвара и обрађује све главне проблеме традиционалне аграрне културе, и то на изразито синтетичан начин, с ерудицијом искусног истраживача. И у том погледу ова књига може бити

инспиративна за наше истраживаче који се баве проблематиком аграрне етнологије, односно – историјом аграрне и традицијске културе.

Милош Луковић

Tradiční agrární kultura v kontextu společenského vývoje střední Evropy a Balkánu

[Традиционална аграрна култура у контексту друштвеног развоја у Средњој Европи и на Балкану]. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav evropské etnologie. Etnologické studie 12, Brno 2012: 1-252.

Зборник Традиционална аграрна култура у контексту друштвеног развоја у Средњој Европи и на Балкану, који је изашао у издању Института за европску етнологију, при Филозофском факултету Масариковог универзитета у Брну је резултат заједничког рада пет аутора из четири земље. Он се првенствено бави традицијском аграрном културом која је током веома дугог временског периода обликовала друштва и културе у Европи, али која се током XX века убрзано мења и губи. Аутори у зборнику, иначе ауторитети у овом подручју истраживања, су (азбучним редом): др Мирослав Валка, са Института за европску етнологију Филозофског факултета Масариковог универзитета у Брну, Чешка; проф. др Зигмунд Клодници, са Факултета за етнологију и науку о едукацији Шлеског Универзитета у Катовицама, Пољска; др Милош Луковић, из Балканолошког института САНУ Београд, Србија; др Петер Славковски као и проф. др Растислава Столична, из Института

за етнологију Словачке академије наука, Братислава, Словачка.

Традиционални начини пољопривредне производње значајно су утицали на формирање народне културе у великом броју друштава, а у модерно доба елементи те културе уграђени су у националне идентитете савремених држава. Аутори зборника сматрају да самим тим ти елементи културе у европским земљама у данашње време учествују и у формирању заједничког европског идентитета. Ово је био један од мотива бављења овим проблемом данас, као и настанка самог зборника. Поред тога, опште је познато да су модернизацијски токови нарочито у XX веку допринели убрзаном растакању традиционалних начина аграрне производње и њеном технолошком усавршавању, па се као додатни истраживачки мотив може препознати жеља да се процеси промена контекстуализују, прате и компарирају на једном ширем, али ипак културно-историјски дефинисаном простору, током дугог временског периода.

Простор који је обухваћен истраживањем су области централне Европе и Балкана, а временски период сеже од средњег века до данашњих дана. Стога се истраживања великим делом ослањају на радове историчара, а делимично и лингвиста, географа и других научника, али се бар једним делом такође ослањају и на теренску документацију и сопствена теренска истраживања аутора.

Зборник садржи шест текстова. Први, Проблеми традиционалне аграрне културе и њеног истраживања у региону централне Европе, чији је аутор Мирослав Валка, даје генералну, али и регионално специфичну слику карактеристика аграрне културе како у чешким земљама, тако и у ширем у централноевропском контексту. Аутор компарира Чешку са Панонијом и Карпатским басеном. Унутар одређених региона примећује се различитост развојних процеса током дужег временског периода, условљена како природним тако и демографским факторима, неравномерном модернизацијом, различитим утицајима државне администрације, итд, што све резултира у видљивим регионалним различитостима. Рад садржи и врло инструктивну библиографију, и прати не само процесе промена традицијских начина привређивања, већ и промене начина на који су они сагледавани и проучавани у науци још од средине 19. века.

Аутор другог текста „Људи ору пуни наде“. Пољска традиционална оруђа за култивацију земље у светлу етнографских извора и етнолошких метода, Зимунд Клоднички, успева да сажето прикаже традиционална оруђа за

рад, попут више варијанти мотике, као и ораћих справа, која су била карактеристична за Пољску. Унутар Пољске аутор наглашава постојање регионалних разлика – док се већи део земље врло рано нашао под западним утицајима, североисточни и југоисточни делови дуже су задржали старију традицију (нпр. старији облици плуга). Допринос овог рада је и у презентацији и критичком преиспитивању употребе картографских метода у етнологији („етнокартографски метод“), као начина којим се систематски сакупљају и анализирају подаци, у овом случају везани за традицијску аграрну преоизводњу.

Трећи текст, Традиционална организација сточарства словачких сељака у средњој и југоисточној Европи, Петера Славковског, бави се питањем сточарске производње код Словака, компарирајући материјал из Словачке са оним код Словака који живе изван матице. Рад се фокусира на питања културног диверзитета, посебно на проблематику културне адаптације у етничким енклавама, односно мењање одређених културних образаца у промењеном природном и социокултурном окружењу, што је последица миграција.

Следећи рад, Трансхумантна кретања сточара у централним и западним областима Балкана, аутора Милоша Луковића, на сажет начин презентира комплексну проблематику балканског сточарења и његове облике од средњег до XX века, као и облике патријархалне културе којој је ова врста сточарења и начина живота била основа.

У раду Житарице – традиционално основна намирница у

средњој Европи Растислава Столична бави се цереалијама као основном намирницом у већини познатих друштава, као и начинима њене припреме и употребе у свакодневној исхрани, али такође и њеном богатом семантиком, веровањем у магијску моћ и култном употребом, најчешће у облику обредних хлебова. У њеном раду обрађени су из овог аспекта просо, јечам, пшеница, раж, оvas, хељда, кукуруз и пиринач.

У последњем тексту, Традиционална пољопривреда и домаћа радиност српског становништва Ибарског Колашина у северном делу Косова, Милош Луковић детаљно и обухватно описује традицијски начин живота и привређивања једне области – Ибарског Колашина – чије су специфичности одређене како природним тако и етничким, друштвеним и економским факторима, а који се у великој мери одржао до данас.

Сваки од текстова, било да се ради о синтетичком приступу или фокусирању на посебне аспекте проблема, захваљујући студиозном приступу аутора представља вредност за себе, али скупљени заједно у зборнику радова добијају додатни квалитет, због могућности

компарације, као и једног обухватнијег историјског и савременог прегледа проблематике традицијске аграрне културе у процесима промена на великом простору централне Европе и Балкана. Сваки из свог угла, радови додирују питања методологије, употребе историјске грађе и могућности реконструкције некадашњих културних образаца, интердисциплинарности, могућности компаративног метода, а такође и питања начина третирања појава дугог трајања у етнологији / антропологији, студија културне промене, културне динамике и диверзитета, и не најмање важно, односа материјалне сфере са другим сферама културе.

Поред свега реченог, овај зборник указује да истраживање традицијске културе, које је данас донекле занемарено, још увек може дати вредне резултате. Укратко, зборник радова који се налази пред нама, иако можда није рађен са великим претензијама, захваљујући добром избору проблема и компетентним ауторима, представља својеврсну суму досадашњих и подстицај за будућа истраживања.

Младена Прелић